

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ

УДК 321:352

DOI <https://doi.org/10.32782/app.v74.2024.6>

Л. В. Возненко

orcid.org/0009-0006-2477-0984

аспірант кафедри політичних теорій

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Вступ. Правові та інституційні засади місцевого самоврядування є основоположними елементами, що визначають організацію та функціонування місцевих громад, їхню автономію і взаємодію з органами державної влади. Місцеве самоврядування виступає як самостійний рівень публічної влади, заснований на праві територіальних громад управляти власними справами у межах законодавства. Його правові засади включають конституційні положення, закони, а також міжнародні норми, такі як Європейська хартія місцевого самоврядування. Інституційна складова охоплює органи місцевого самоврядування, їхню структуру, повноваження та порядок діяльності, що регулюються як національним законодавством, так і нормативними актами, прийнятими на місцевому рівні. Необхідним є баланс між автономією громад та контролем з боку держави, що забезпечує належне функціонування системи в інтересах громадян, сприяючи сталому розвитку територій та демократизації суспільства.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. По-перше, необхідно підвищити участь громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні. По-друге, необхідно забезпечити баланс між автономією органів місцевого самоврядування та державним контролем. Також необхідно розвивати інституційну спроможність, щоб покращити функціонування органів самоврядування, а також знайти способи підвищення фінансової автономії громад. Також, потрібно адаптувати європейські норми до українських умов і впроваджувати цифрові технології для покращення прозорості місцевого управління. Ці напрямки потребують подальшого дослідження та практичних рекомендацій.

Мета статті – провести аналіз правових та інституційних засад місцевого самоврядування.

Методи дослідження. У роботі використано методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції для детального розгляду проблеми та формулювання висновків.

Моргун В.В. вважає, що «ефективне місцеве самоврядування може функціонувати лише за наявності певних передумов та умов, які в сукупності утворюють його фундамент. Ці передумови розглядаються як комплекс можливостей і обставин, що склалися в суспільстві, і на яких вибудовується вся система місцевого самоврядування. По суті, основи місцевого самоврядування є тією базою, на якій розвивається і реалізується муніципальне управління» (Моргун, 2018, с. 66).

Місцеве самоврядування дійсно ґрунтується на сукупності передумов та умов, без яких ефективно функціонування неможливе. До цих передумов віднесемо політичну стабільність, правову визначеність, економічну спроможність громад, наявність розвиненої інфраструктури, а також активну участь громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні. Саме ці елементи створюють середовище, в якому місцеве самоврядування може діяти як ефективний інструмент управління та розвитку територій. Водночас потрібно забезпечити баланс між

централізованим контролем і децентралізованою автономією, щоб уникнути надмірної залежності від держави або, навпаки, фрагментації управлінської системи. Таким чином, передумови місцевого самоврядування не лише сприяють його функціонуванню, але й визначають якість та результативність муніципального управління.

Правові основи місцевого самоврядування являють собою сукупність нормативних положень, які регулюються конституційними документами та законами різних країн, закріплюючи ключові принципи й правила, спільні для всіх територіальних громад, і забезпечують виконання місцевих завдань. В Україні ці основи визначені у Конституції та відповідних законодавчих актах. Конституційні норми, що регламентують місцеве самоврядування, мають пряму дію, а деякі з них були більш детально розкриті у подальшому законодавстві. Правова база місцевого самоврядування також розглядається з позиції суб'єктів, які формують норми муніципального права, включаючи акти на міжнародному, національному та місцевому рівнях.

Міжнародні акти – відповідно до статті 9 Конституції України, «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України...» (Конституція України, 1996). Це означає, що «до національного законодавства у сфері місцевого самоврядування також належать такі документи, як Європейська хартія місцевого самоврядування, яка була ратифікована Верховною Радою України Законом 'Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування' 15 липня 1997 року» (Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування, 1997). Преамбула Європейської хартії закладає «основоположні принципи, зокрема, що «органи місцевого самоврядування є однією з основних підвалин будь-якої демократичної системи» (Європейська хартія місцевого самоврядування (переклад), 2015). Крім цього, «до міжнародних актів у сфері місцевого самоврядування належать Всесвітня декларація місцевого самоврядування 1985 року, Європейська декларація прав міст 1992 року (Charter of European Cities & Towns Towards Sustainability, 1994), Європейська хартія міст 1992 року та Хартія Конгресу місцевих і регіональних влад Європи (КМРВЕ), ухвалена Комітетом Міністрів у 1994 році» (Хартія Конгресу місцевих і регіональних влад, 1994).

Національні акти – значущим у цій сфері є чинний Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997), а також закони «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування (1997), «Про органи самоорганізації населення» (2001), «Про службу в органах місцевого самоврядування» 2001 року (у тому числі зі змінами, які вступають після закінчення війни в Україні) (2001), «Про столицю України – місто-герой Київ» 1999 року (1999), «Про медіа» (2022). Крім того, важливим документом є «Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні, яке було затверджене Постановою Верховної Ради України у 1993 році (1993), а також Хартія українських міст 1997 року, ухвалена Загальними зборами Асоціації міст України. Компетенція органів місцевого самоврядування уточнюється у спеціальних законах, що стосуються окремих галузей.

Локальні нормативно-правові акти – «документи, такі як статути територіальних громад, рішення, ухвалені на місцевих референдумах і громадських зборах, регламенти місцевих рад, положення щодо символіки територіальної громади, а також інші акти, прийняті органами та посадовими особами місцевого самоврядування. Особливий правовий статус місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі, а також в Автономній Республіці Крим визначається цими актами з урахуванням специфіки, передбаченої відповідними законами про міста Київ і Севастополь (зокрема, Законом 'Про столицю України – місто-герой Київ' від 1999 року). При цьому, коли йдеться про акти муніципального рівня, статути територіальних громад зазвичай називаються серед основних документів» (Борденюк, 2001).

Згідно з Конституцією, «до системи адміністративно-територіального устрою України входять: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища та села. Територіальною основою місцевого самоврядування є визначені адміністративно-територіальні одиниці, такі як село, селище, місто, район у місті, район та область. У разі добровільного об'єднання кількох територіальних громад сусідніх сіл із спільним адміністративним центром в єдину територіальну громаду, територіальною основою органів місцевого само-

врядування стає об'єднана територія цих сіл» (Конституція України, 1996; Про добровільне об'єднання територіальних громад, 2015).

Колодій А.Ф. виділяє два підходи – адміністративний і територіальний. Перший підхід передбачає, що місцеве самоврядування утворюється здебільшого в межах населених пунктів, таких як села, селища або міста, і при цьому можливе включення до цих меж прилеглих територій невеликих сільських населених пунктів. Другий підхід передбачає, що місцеве самоврядування організується на рівні більших адміністративно-територіальних одиниць, таких як райони чи області, які об'єднують кілька населених пунктів, як міських, так і сільських, для спільного управління місцевими справами» (Колодій, 2002). Науковець також пише, що «чітке розмежування повноважень між різними рівнями територіальних органів публічної влади сприяє підвищенню ефективності місцевого самоврядування» (Колодій, 2002).

Конституція України відносить «до матеріальних і фінансових основ місцевого самоврядування такі елементи, як рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші фінансові ресурси, земля та природні багатства, що належать територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах. До цього переліку також включаються об'єкти спільної власності, які перебувають під управлінням районних і обласних рад (ст. 142)» (Конституція України, 1996).

На думку Камінської Н.В. «матеріально-фінансове забезпечення відіграє головну роль у функціонуванні місцевого самоврядування, визначаючи межі, в яких економічна доцільність співіснує з основною метою місцевого самоврядування – задоволенням найважливіших потреб громадян на місцях. Самостійність місцевого самоврядування, що забезпечується матеріально-фінансовими ресурсами, є необхідною умовою для реалізації всіх принципів місцевого самоврядування. Реалізація владних повноважень органами місцевого самоврядування залежить від їх фінансових можливостей» (Камінська, 2010).

Відповідно до Закону України «Про співробітництво територіальних громад», «громади сіл, селищ і міст мають можливість співпрацювати на основі договірних угод. Це робиться для того, щоб забезпечити соціально-економічний та культурний розвиток територій, підвищити якість надання послуг населенню, а також для ефективного виконання органами місцевого самоврядування своїх законних повноважень, враховуючи спільні інтереси та цілі» (Про співробітництво територіальних громад, 2014).

Європейська хартія місцевого самоврядування є «фундаментальним міжнародним документом, який встановлює основні принципи організації та діяльності місцевих органів влади в країнах-членах Ради Європи. Хартія визначає, що місцеве самоврядування має ґрунтуватися на автономії, прозорості та підзвітності, а також на праві територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення. Вона передбачає, що органи місцевої влади повинні мати достатні фінансові ресурси та свободу дій у межах закону для ефективного управління» (Багмет & Євтушенко, 2007). Хартія також наголошує на необхідності децентралізації влади та поваги до прав місцевих громад, забезпечуючи їм реальну можливість впливати на процеси прийняття рішень, що стосуються їхніх інтересів.

Колісниченко А.І. вважає, що «сьогодні побудувати в Україні правову, демократичну, незалежну державу й громадянське суспільство можливо лише через розвиток місцевої демократії, через "створення певних організаційно-політичних і правових умов, які б надали можливість сформуванню дійові інститути місцевого самоврядування, які б сприяли зміцненню соціальної стабільності в державі» (Колісниченко, 2005, с. 177).

Розвиток місцевої демократії є основним елементом у становленні правової та демократичної держави, оскільки саме через ефективне місцеве самоврядування забезпечується наближення влади до громадян та їхня активна участь у процесах прийняття рішень. Створення дієвих інститутів на місцях дозволяє не лише вирішувати локальні проблеми, але й формувати культуру політичної відповідальності та взаємодії між громадянами і владою. Крім того, децентралізація влади сприяє підвищенню прозорості управління, що є важливим для забезпечення довіри до інституцій та зміцнення соціальної стабільності. Це, своєю чергою, підвищує стійкість держави до зовнішніх і внутрішніх викликів, дозволяючи громадянам відчувати свою причетність до суспільних процесів і відповідальність за розвиток країни.

Любченко П.М. пише, що «вивчаючи розвиток місцевого самоврядування в європейських країнах, міжнародні стандарти місцевої демократії, нормативні акти Ради Європи, яка сприяє розвитку місцевої демократії в східноєвропейських країнах, у тому числі Україні, треба зазначити, що основними принципами формування системи місцевого самоврядування є: принцип компліментарності; принцип субсидіарності; принцип демократизму принцип департаменталізації» (Любченко, 1998).

Аналізуючи досвід європейських країн і міжнародні стандарти місцевої демократії, варто звернути увагу на те, що принципи, такі як компліментарність, субсидіарність, демократизм і департаменталізація, є ключовими для побудови ефективної системи місцевого самоврядування. Принцип компліментарності забезпечує взаємодію між різними рівнями влади, підтримуючи баланс повноважень, тоді як субсидіарність передбачає передання рішень на максимально наближений до громадян рівень, що дозволяє ефективніше реагувати на місцеві потреби. Демократизм гарантує участь громадян у процесах управління, що сприяє прозорості та підзвітності, а департаменталізація створює умови для розподілу функцій і повноважень між різними органами влади, що підвищує спеціалізацію і якість управління. Разом ці принципи формують стабільну і функціональну систему, здатну адаптуватися до змін та забезпечувати сталий розвиток громад.

Грицяк І.А. зазначає, що «перший принцип – це принцип компліментарності. Він припускає установку на безперервність у структурі влади. Принцип націлює на створення умов рівномірного розподілу владних функцій у розрізі всієї вертикалі управління, тобто рівномірного розподілу влади в структурі управління і виділення владних повноважень як згори, так і знизу. Такий порядок реалізації влади допомагає уникнути дефіциту влади і не залишає місця для прояву нелегальних центрів управління, які б узяли функцію управління соціальною системою на себе» (Грицяк, 2004).

Принцип компліментарності дійсно сприяє безперервності та узгодженості в управлінській структурі, забезпечуючи ефективний розподіл влади на всіх рівнях. Головним аспектом цього принципу є те, що він допомагає запобігти виникненню вакууму влади, який може створити умови для нелегітимних форм управління. Рівномірний розподіл владних функцій як на верхньому, так і на нижньому рівні забезпечує не лише баланс, але й посилює відповідальність органів влади перед громадянами. Це також сприяє прозорості та підзвітності управлінських процесів, оскільки кожен рівень влади чітко виконує свою роль у межах делегованих повноважень. Таким чином, реалізація принципу компліментарності створює більш стабільну й ефективну систему управління, де кожна ланка виконує свою функцію, не порушуючи загальної рівноваги.

У ст. 4 п. 4. Хартії записано «повноваження, якими наділяється місцева влада, як правило, мають бути повними й виключними. Вони не можуть скасуватися чи обмежуватися іншим, центральним або регіональним органом, якщо це не передбачене законом» (Європейська хартія місцевого самоврядування (переклад), 2015).

На думку Багмет М.О. та Євтушенко О.Н. «система правових гарантій повинна забезпечувати: організаційну самостійність місцевого самоврядування; економічну самостійність місцевого самоврядування у вирішенні всіх питань місцевого життя; реальну рівноправність у взаєминах із державними органами» (Багмет & Євтушенко, 2007).

Другий принцип – принцип субсидіарності. Кравченко В. та Пухтинський М. пишуть, що «принцип субсидіарності –це загальний принцип інституціональної організації влади і управління. Відповідно до цього принципу питання, які можна вирішувати на низових рівнях управління, немає необхідності передавати нагору. Принцип субсидіарності припускає процедуру розподілу й перерозподілу повноважень між управлінськими рівнями державної влади» (Кравченко & Пухтинський, 2002).

Принцип субсидіарності, на думку Любченко П.М. «визначає стійку послідовність у виконанні владних повноважень управлінськими органами й порядок у розподілі відповідальності цих органів перед населенням, виходячи з того, що система питань місцевого значення повинна будуватися знизу. Іншими словами, передусім необхідно ставити питання, чи зможуть органи місцевого самоврядування успішно вирішити певне завдання, використовуючи

адміністративні повноваження, організаційні можливості, компетентні кадри, і тільки при отриманні негативної відповіді ці питання доцільно передавати для вирішення іншим органам» (Любченко, 1998).

Принцип субсидіарності, окрім забезпечення раціонального розподілу повноважень, має провідне значення для підвищення ефективності місцевого самоврядування. Він дозволяє органам місцевої влади самостійно вирішувати питання, що найбільш наближені до потреб громад, що не лише знижує навантаження на вищі рівні влади, але й сприяє швидкій реакції на локальні проблеми. Такий підхід стимулює розвиток адміністративної компетентності на місцях, оскільки громади змушені використовувати власні ресурси і знання для вирішення місцевих завдань. Крім того, субсидіарність сприяє більш активній участі населення у місцевому управлінні, оскільки громадяни відчують більший контроль над рішеннями, що стосуються їхньої повсякденної діяльності. Це зміцнює довіру до органів місцевого самоврядування та посилює відчуття спільної відповідальності за розвиток території.

Бровинська Н. пише, «що згідно з принципом субсидіарності втручання держави припустиме лише в тому випадку, коли без її допомоги неможливо досягти поставлених цілей» (Бровинська, 2001).

Третій принцип – принцип демократизму. Згідно з цим принципом, місцеві жителі повинні активно брати участь у прийнятті рішень, що стосуються місцевих справ. Конституційне положення, яке стверджує, що «...носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» (Конституція України, 1996) і що «народ здійснює владу безпосередньо та через органи державної влади та місцевого самоврядування» (Конституція, 1996), служить основою для визначення та формування публічної влади. Це положення закріплює концепцію публічної влади, розподіляючи її на державну і муніципальну складові, та забезпечує правову і методологічну базу для їхньої інституціоналізації.

Колісниченко А.І. пише, що «це положення визначає місце і роль самоврядування, а також відокремлює його від державної влади і закріплює його в системі публічної влади України» (Колісниченко, 2005). Колодій А.Ф. у свою чергу зазначає, що «дія принципу демократизму передбачає те, що розробки програм місцевого (муніципального) розвитку повинні базуватись на залученні громадськості до поточних справ органів місцевого самоврядування» (Колодій, 2002).

Четвертий принцип – принцип департаменталізації. Він передбачає, що в рамках місцевого самоврядування необхідно використовувати як функціональні (галузеві), так і територіальні функції. Це означає, що місцеве самоврядування повинно реалізовувати єдину політику обслуговування інтересів населення на паритетній основі, забезпечуючи баланс між різними аспектами управлінської діяльності.

Григор'єв В.А. пише, що «визнавши європейські стандарти конституювання муніципальної демократії, публічної самоврядної (муніципальної) влади, українська держава взяла на себе зобов'язання їх практичної реалізації» (Григор'єв, 2002).

Прийняття європейських стандартів муніципальної демократії є провідним етапом для України, оскільки це сприяє гармонізації українського законодавства з міжнародними нормами. Практична реалізація цих стандартів не лише зміцнює демократичні інститути, але й підвищує рівень відповідальності та прозорості місцевої влади, що є головним фактором для розвитку громад і залучення громадян до управління на місцях.

Висновки. Правові та інституційні засади місцевого самоврядування є основоположними елементами, які визначають, як організується та функціонує місцева влада в громадах. Вони забезпечують правове регулювання, стабільність і ефективність управлінських процесів. Правові основи, закріплені в конституціях, національних законах і міжнародних документах, таких як Європейська хартія місцевого самоврядування, визначають основні принципи, на яких базується місцеве самоврядування. В Україні це Конституція та закони, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування.

Серед основних принципів можна виділити законність, яка гарантує відповідність діяльності місцевої влади чинному законодавству; автономію, що дозволяє громадам самостійно

приймати рішення з питань місцевого значення; та субсидіарність, яка передбачає, що повноваження повинні виконуватись на найближчому до громади рівні, якщо це можливо, та департаменталізація.

Інституційні засади охоплюють структуру та органи місцевого самоврядування, їхні повноваження, функції та механізми взаємодії з державою і населенням. Важливими є наявність чітких організаційних структур, розподіл повноважень і відповідальності, що сприяє ефективному управлінню місцевими справами. Завдяки цим засадам, місцеве самоврядування стає інструментом, який забезпечує участь громадян у прийнятті рішень та розвиток територій, відповідаючи на потреби населення.

Література

- Багмет М.О., Євтушенко О.Н. Базові принципи діяльності територіальних інститутів управління в контексті Європейської хартії місцевого самоврядування. *Наукові праці*. 2007. Том 69. Випуск 56. С. 56–60.
- Борденюк В. Деякі аспекти співвідношення місцевого самоврядування, держави і громадянського суспільства в Україні. *Право України*. 2001. № 12. С. 24–27.
- Бровинська Н. Демократизація та регіональні аспекти трансформації в Україні. *Розвиток демократії в Україні: Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 29 вересня – 1 жовтня 2000 р.)*. Київ: Центр Освітніх Ініціатив, 2001. С. 725–756.
- Григор'єв В.А. Становлення публічної самоврядної (муніципальної) влади в Україні. Дисертація (авто-реферат) на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю: 12.00.13. правові проблеми політичних інститутів і процесів. Одеська національна юридична академія, Одеса, 2002. 20 с.
- Грицяк І.А. Право та інституції Європейського Союзу: Навч. посіб. Київ: "К.І.С.", 2004. 260 с.
- Європейська хартія місцевого самоврядування (переклад). Офіційний вісник України. 2015. № 24. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
- Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз : навч. посіб. Київ : КНТ, 2010. 232 с.
- Колісниченко А.І. Політико-правові основи розвитку органів місцевого самоврядування в Україні. *Наукові праці: Науково-методичний журнал*. Т. 44. Вип. 31. Політичні науки. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2005. 208 с.
- Колодій А.Ф. На шляху до громадянського суспільства: Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні. Львів, 2002. 275 с.
- Конституція України: законодавство України 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Любченко П. М. Компетенція місцевого самоврядування: організаційно – правові питання реалізації. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 1998. 17 с.
- Моргун В.В. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. 2018. №1. С. 66–68.
- Про добровільне об'єднання територіальних громад: законодавство України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
- Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні: Постанова ВРУ 17 грудня 1993 року №3748-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3748-12#Text>
- Про службу в органах місцевого самоврядування: законодавство України від 7 червня 2001 року № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>
- Про співробітництво територіальних громад: законодавство України від 17 червня 2014 року № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
- Самостійність місцевих влад та розподіл повноважень між ними: організація місцевого самоврядування відповідно до принципів Європейської хартії місцевого самоврядування: *Матеріали міжнар. конф., м. Київ, 11- 12 червня 2002 р.* / Упоряд.: В.Кравченко, М. Пухтинський. Київ: Логос, 2002. 263 с.
- Хартія Конгресу місцевих і регіональних влад Європи (КМРВС). 1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_674#Text
- Charter of European Cities & Towns Towards Sustainability (as approved by the participants at the European Conference on Sustainable Cities & Towns in Aalborg, Denmark on 27 May 1994). URL: https://conferences.sustainablecities.eu/fileadmin/user_upload/Materials/Aalborg_Charter_English.pdf
- Item proposed for inclusion in the provisional agenda for the 2nd regular session of the 1987 of the Economic and Social Council. World-wide Declaration on Local Self-Government (1985). 1987. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/133288?ln=ru>

References

- Bahmet M.O., Yevtushenko O.N. (2007). Bazovi pryntsypy diialnosti terytorialnykh instytutiv upravlinnia v konteksti Yevropeiskoi khartii mistsevoho samovriaduvannia [Basic principles of territorial management institutions in the context of the European Charter of Local Self-Government]. *Naukovi pratsi*. Tom 69. Vypusk 56. S. 56–60. [In Ukrainian]
- Bordeniuk V. (2001). Deiaki aspekty spivvidnoshennia mistsevoho samovriaduvannia, derzhavy i hromadianskoho suspilstva v Ukraini [Some aspects of the relationship between local self-government, the state and civil society in Ukraine]. *Pravo Ukrainy*. № 12. S. 24–27 [In Ukrainian]
- Brovynska N. (2001). Demokratyzatsiia ta rehionalni aspekty transformatsii v Ukraini [Democratization and regional aspects of transformation in Ukraine]. *Rozvytok demokratii v Ukraini: Materialy mizhnar. nauk. konf. (Kyiv, 29 veresnia – 1 zhovtnia 2000 r.)*. Kyiv: Tsentri Osvitnikh Initsiatyv, S. 725–756. [In Ukrainian]
- Hryhoriev V.A. (2002). Stanovlennia publichnoi samovriadnoi (munitsypalnoi) vlady v Ukraini [Formation of public self-governing (municipal) power in Ukraine]. Dysertatsiia (avtoreferat) na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata yurydychnykh nauk za spetsialnistiu: 12.00.13. pravovi problemy politychnykh instytutiv i protsesiv. Odeska natsionalna yurydychna akademiia, Odesa, 20 s. [In Ukrainian]
- Hrytsiak I.A. (2004). Pravo ta instytutsii Yevropeiskoho Soiuzu [Law and institutions of the European Union]: Navch. posib. Kyiv: "K.I.S.", 260 s. [In Ukrainian]
- Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia (pereklad) (2015) [European Charter of Local Self-Government (translation)]. *Ofitsiinnyi visnyk Ukrainy*. № 24. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text [In Ukrainian]
- Kaminska N. V. (2010). Mistseve samovriaduvannia [Local self-government]: teoretyko-istorychnyi i porivniialno-pravovyi analiz : navch. posib. Kyiv: KNT, 232 s. [In Ukrainian]
- Kolisnychenko A.I. (2005). Polityko-pravovi osnovy rozvytku orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini [Political and legal foundations of the development of local self-government bodies in Ukraine]. *Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyi zhurnal*. T. 44. Vyp. 31. Politychni nauky. Mykolaiv: Vyd-vo MDHU im. P. Mohyly, 208 s. [In Ukrainian]
- Kolodii A.F. (2002). Na shliakhu do hromadianskoho suspilstva [On the way to civil society]: Teoretychni zasady y sotsiokulturni peredumovy demokratychnoi transformatsii v Ukraini. Lviv, 275 s. [In Ukrainian]
- Konstytutsiia Ukrainy (1996): zakonodavstvo Ukrainy 28 chervnia 1996 roku, №254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [In Ukrainian].
- Liubchenko P. M. (1998). Kompetentsiia mistsevoho samovriaduvannia: orhanizatsiino – pravovi pytan- nia realizatsii [Competence of local self-government: organizational and legal issues of implementation.]. Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata yurydychnykh nauk. Kharkiv, 17 s. [In Ukrainian]
- Morhun V.V. (2018). Konstytutsiino-pravovi osnovy mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini [Constitutional and legal foundations of local self-government in Ukraine]. *Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku derzhavy*. №1. S. 66–68 [In Ukrainian]
- Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad (2015) [About the voluntary association of territorial communities]: zakonodavstvo Ukrainy vid 5 liutoho 2015 roku № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> [In Ukrainian]
- Pro zatverdzhennia Polozhennia pro zahalni zbory hromadian za mistsem prozhyvannia v Ukraini (1993) [On the approval of the Regulation on general meetings of citizens by place of residence in Ukraine]: Postanova VRU 17 hrudnia 1993 roku №3748-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3748-12#Text> [In Ukrainian]
- Pro sluzhbu v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia (2001) [About service in local self-government bodies]: zakonodavstvo Ukrainy vid 7 chervnia 2001 roku № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> [In Ukrainian]
- Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad (2014) [About the cooperation of territorial communities]: zakonodavstvo Ukrainy vid 17 chervnia 2014 roku № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> [In Ukrainian]
- Samostiinist mistsevykh vlad ta rozpodil povnovazhen mizh nymy: orhanizatsiia mistsevoho samovriaduvannia vidpovidno do pryntsypiv Yevropeiskoi khartii mistsevoho samovriaduvannia (2002) [The independence of local authorities and the distribution of powers between them: the organization of local self-government in accordance with the principles of the European Charter of Local Self-Government]: *Materialy mizhnar. konf., m. Kyiv, 11–12 chervnia 2002 r. / Uporiad.: V.Kravchenko, M. Pukhtynskyi*. Kyiv: Lohos, 2002. 263 s. [In Ukrainian]
- Khartiia Konhresu mistsevykh i rehionalnykh vlad Yevropy (KMRVie) (1994) [Charter of the Congress of Local and Regional Authorities of Europe (CMRUE)]. 1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_674#Text [In Ukrainian]

Charter of European Cities & Towns Towards Sustainability (as approved by the participants at the European Conference on Sustainable Cities & Towns in Aalborg (1994), Denmark on 27 May 1994). URL: https://conferences.sustainablecities.eu/fileadmin/user_upload/Materials/Aalborg_Charter_English.pdf

Item proposed for inclusion in the provisional agenda for the 2nd regular session of the 1987 of the Economic and Social Council. World-wide Declaration on Local Self-Government (1985). 1987. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/133288?ln=ru>

Анотація

Возненко Л. В. Правові та інституційні засади місцевого самоврядування. – Стаття.

У статті досліджено правові та інституційні засади місцевого самоврядування як основоположні елементи, що забезпечують організацію та функціонування місцевих громад. Правова основа місцевого самоврядування визначається конституційними положеннями, національними законами та міжнародними актами, такими як Європейська хартія місцевого самоврядування. Ці документи закріплюють сновні принципи місцевої влади, включаючи законність, автономію та субсидіарність, що є основою для самостійного управління громадами в межах чинного законодавства. Особлива увага приділяється аналізу законів України, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування, таких як Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та низки інших нормативно-правових актів.

Інституційна складова охоплює структуру та функції органів місцевого самоврядування, їхню взаємодію з державними органами та громадянами, що забезпечує ефективне управління місцевими справами. Наголошується на важливості фінансової автономії місцевих громад для реалізації їхніх повноважень, а також на необхідності розвитку матеріально-технічної бази й інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Зазначається важливість активної участі громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні та впровадження цифрових технологій для підвищення прозорості діяльності місцевої влади.

У статі підкреслено необхідність подальшого вдосконалення правових і інституційних основ місцевого самоврядування, що сприятиме сталому розвитку територій, демократизації управління та забезпеченню соціальної стабільності.

Ключові слова: місцеве самоврядування, правові засади місцевого самоврядування, інституційні засади місцевого самоврядування, європейські стандарти місцевого самоврядування, законодавство України з місцевого самоврядування.

Summary

Voznenko L. V. Legal and institutional foundations of local self-government. – Article.

The article examines the legal and institutional foundations of local self-government as fundamental elements that ensure the organization and functioning of local communities. The legal basis of local self-government is determined by constitutional provisions, national laws and international acts, such as the European Charter of Local Self-Government. These documents establish the fundamental principles of local government, including legality, autonomy and subsidiarity, which are the basis for self-governance of communities within the limits of current legislation. Special attention is paid to the analysis of the laws of Ukraine regulating the activities of local self-government bodies, such as the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" and a number of other normative legal acts.

The institutional component covers the structure and functions of local self-government bodies, their interaction with state bodies and citizens, which ensures effective management of local affairs. The importance of financial autonomy of local communities for the implementation of their powers is emphasized, as well as the need to develop the material and technical base and institutional capacity of local self-government bodies. The importance of active participation of citizens in decision-making at the local level and the introduction of digital technologies to increase the transparency of local government activities is noted.

The article emphasizes the need for further improvement of the legal and institutional foundations of local self-government, which will contribute to the sustainable development of territories, democratization of management and ensuring social stability.

Key words: local self-government, legal basis of local self-government, institutional basis of local self-government, European standards of local self-government, legislation of Ukraine on local self-government.